

TERUG NAAR DE FABRIEK

25

INDUSTRIËLE
ICONEN
MET NIEUWE
ENERGIE

Marcel Bayer
Marijke Bovens
Bas Husslage
Jaco Boer
Bram Vermeer

INHOUD

WEST

008
**BEJUBELD,
VERGUISD EN
GEWAARDEERD**

010 · 1890
Naar de fabriek

014 · 1970
Weg met de fabriek

018 · 1996
Terug naar de fabriek

022 · W1
AMSTERDAM – NDSM-werf
Culturele vrijplaats aan het IJ

038 · W2
AMSTERDAM – De Hallen
Het nieuwe hart van
Amsterdam-West

044 · W3
ROTTERDAM
De herontdekking van de haven

066 · W4
DORDRECHT – Stadswerven
Culinair en cultureel avontuur

072 · W5
SCHIEDAM – Buitenhaven
Jeneverstad gaat in kunst

078 · W6
ZAANSTAD
Nieuw elan in Europa's oudste
industriegebied

098 · W7
UTRECHT – Cereolfabriek
Sojafabriek uit de as herrezen

104 · W8
**AMERSFOORT –
De Nieuwe Stad**
Creativiteit aan de Eem

OOST

110 · O1
HENGEL0 – Hart van Zuid
Een tweede leven voor
markante fabrieksgebouwen

126 · O2
ENSCHDEDE – Roombeek
Industriewijk wordt
woon- en cultuurcluster

134 · O3
**DEDEMSVAART – Kalkovens
en gashouder**
Een dorp vol cultuur

140 · O4
ULFT – DRU Industriepark
Wonen, werken en uitgaan in
een ijzergieterij

154 · O5
DEVENTER – Havenkwartier
Stoere silo's middelpunt van
vernieuwing

162 · O6
**HETEREN – Steenfabriek
Randwijk**
Levend museum langs de rivier

NOORD

168 · **N1**
GRONINGEN – Ebbingekwartier
Eigentijds stadslaboratorium

174 · **N2**
WINSCHOTEN –
De Tramwerkplaats
Ol Graitje gaat met zijn tijd mee

180 · **N3**
LEMMER – Woudagemaal
Meesterwerk van menselijk vernuft

186 · **N4**
ERICA – Turfstrooiselfabriek
Terug naar het zompige veen

ZUID

192 · **Z1**
EINDHOVEN – Strijp-S
Verboden stad wordt bruisende wijk

208 · **Z2**
VEGHEL – CHV Noordkade
Thuishaven voor kunst en koken

214 · **Z3**
'S-HERTOGENBOSCH –
Verkadefabriek
Naar de film in een
koekjesbakkerij

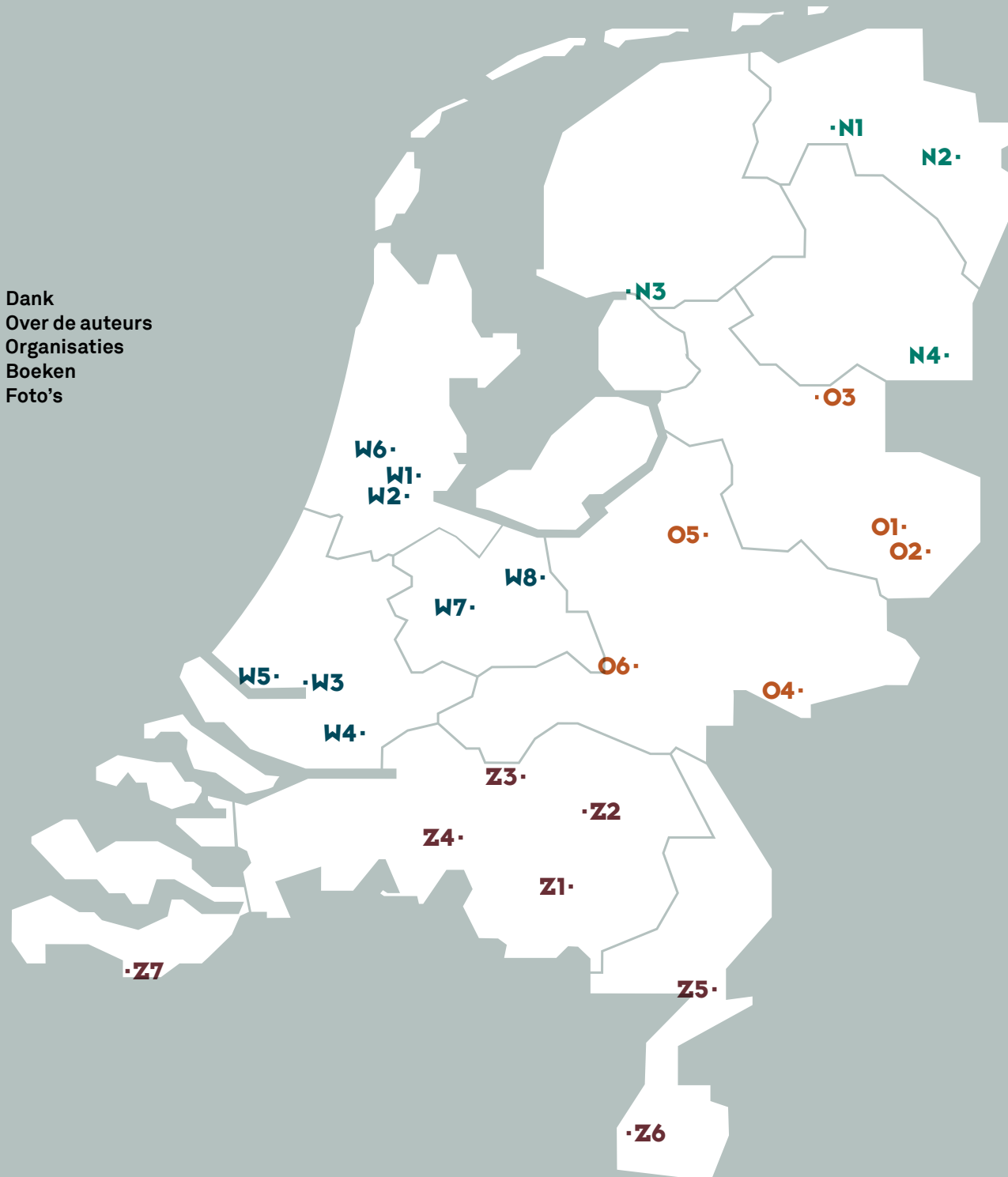
220 · **Z4**
TILBURG – TextielMuseum
Breicomputers onder
monumentale dakspanten

236 · **Z5**
ROERMOND –
ECI Cultuurfabriek
Ruig complex met
designinterieur

242 · **Z6**
MAASTRICHT – Sphinxkwartier
Van aardewerkfabriek tot
cultureel kwartier

258 · **Z7**
SAS VAN GENT – Industrieel
Museum Zeeland
Stampende machines in
een suikerloods

265 · **Dank**
266 · **Over de auteurs**
267 · **Organisaties**
268 · **Boeken**
270 · **Foto's**

Scheepsbouwlods,
1960

W1 AMSTERDAM NDSM-WERF CULTURELE VRIJPLAATS AAN HET IJ

creatieve bedrijven wil trekken. Die laatste groep begint het gebied al langzaam te ontdekken. Ze voelen zich thuis tussen de rommelige loodsen waar nog volop ruimte is om nieuwe ideeën uit te proberen. De internationaal vermaarde kunstenaar Joep van Lieshout was een van de eersten die erheen trok. Sinds 1981 heeft hij hier zijn atelier. Eerst in een gekraakt pand aan de Keileweg, waar hij later, zoals hij zelf zegt, ‘goed uitzicht had op de meisjes’ van de beruchte tippelzone. Inmiddels heeft hij met zijn team ook een voormalige diervoederopslag aan dezelfde straat betrokken. Op het braakliggend terrein achter en naast het gebouw staan verschillende kunstwerken te wachten op klanten of de volgende expositie.

IN DE ZOMER van 2015 heeft ook Daan Roosegaarde hier zijn nieuwe studio geopend, in het Glazenpand halverwege de Vierhavensstraat. De ontwerper, kunstenaar en ondernemer is bekend om zijn hoogtechnologische creaties, zoals de jurk die transparant wordt op basis van hartslag of een snelweg waarbij de belijning oplicht in het donker. ‘Rotterdam heeft de

HET VAL VAN DE HEF

» Sinds eind 2014 ligt aan de voormalige Gusto-werf Het Val. Het is het bovendeel van de beroemde spoorbrug De Hef, dat hier ligt te wachten om te worden gerestaureerd. Intussen wordt het stalen icoon tijdelijk als podium voor theater- en dansvoorstellingen gebruikt. De locatie aan het water, waar je de schepen op de Nieuwe Maas als be-

wegend decor er gratis bij krijgt, oefent op de makers en de bezoekers een grote aantrekkingskracht uit. ‘Ik zie het als een voorrecht om hier te mogen werken. Een ongelooflijk stuk Rotterdamse geschiedenis’, zegt een van de medewerkers van theatercollectief Macabre dat er in het voorjaar van 2015 een theatervoorstelling heeft gespeeld. «

Joep van Lieshout
aan het werk

‘JOEP IS EEN VAN DE GROTE GANGMAKERS IN DIT GEBIED’

← Eva Olde Monnikhof, directeur ontwikkeling bij Atelier Van Lieshout

leidt er regelmatig gasten rond. ‘Het is de bedoeling dat dit onze tentoonstellingsruimte wordt, binnen en buiten. Mensen kunnen er dan op afspraak komen kijken naar het werk van Joep en andere jonge, talentvolle kunstenaars.’ Onlangs heeft Olde Monnikhof de naastgelegen panden aangekocht om het atelier verder uit te breiden. Joep is nu een van de grote gangmakers in dit gebied.’ Dat is een opmerkelijke omwenteling, want nog niet zo lang geleden probeerde de gemeente van alles om Van Lieshout weg te krijgen, vertelt Olde Monnikhof. Nu geldt hij als voorbode van de nieuwe tijd, waarin de maakindustrie terugkeert, alleen in een andere gedaante. ‘We doen mee aan tal van evenementen zoals Art Rotterdam en Open Monumentendagen, en dan sta je ervan te kijken hoeveel mensen hier rondlopen. Duizenden.’ «

↑ Studio van Daan Roosegaarde

ambitie om dé Maakstad 2.0 te worden. Hier gebeurt het, hier wil ik zitten met mijn ‘droomfabriek’, op de plek waar cross-overs ontstaan’, vertelde hij bij de bekendmaking van zijn verhuizing uit Waddinxveen.

WAT ZEKER helpt om de loop in het gebied te krijgen is de afronding van het Dakpark, een groenstrook van een kilometer lang op negen meter hoogte die als waterkering, openbaar park en dak voor een aantal grote winkels functioneert. Er loopt een wandelpromenade overheen die langs een mediterrane tuin, een orangerie met wokrestaurant en een speeltuin voert. Bewoners van de achtergelegen wijk Bospolder maken er al dankbaar gebruik van en helpen mee aan het onderhoud van het park.

ANDERE BEDRIJVEN en kennis- en onderzoeksinstituten, waaronder het Erasmus MC en de TU Delft, hebben inmiddels ook de weg naar de Merwe-Vierhavens gevonden. Met andere bedrijven werken ze er aan oplossingen voor vraagstukken op het gebied van water, klimaat en energie. Een van de Marconitoren, aan de voet van metrostation Marconiplein, is daartoe omgebouwd tot broedplaats voor start-ups in deze sectoren. Het initiatief sluit mooi aan bij het plan van de gemeente en enkele grote bedrijven om in de Rotterdamse haven de WorldExpo 2025 te organiseren met een accent op de grote uitdagingen waarvoor deltagebieden in de hele wereld staan.

PRAKTISCH

CULTUUR

Philips Museum
Emmasingel 31
040 – 235 90 30
philips-museum.nl

Openbare bibliotheek
Emmasingel 22
040 – 260 42 60
bibliotheekeindhoven.nl

De Ontdekfabriek
Torenallee 22
040 – 787 35 06
deontdekfabriek.nl

Atelier Eindhoven
Achtseweg-zuid 151
040 – 402 08 25
ateliereindhoven.com

WINKELN

Mr. Brown
Nieuwe Emmasingel 16
040 – 820 00 63
mrbrown.nl

Urban Shopper
Torenallee 60-02
urbanshopper.nl

Piet Hein Eek
Halvemaanstraat 30
040 – 285 66 10
pietheineek.nl

HORECA

Café-restaurant Usine
Lichttoren 6
040 – 217 18 90
usine.nl

Stadsrestaurant Caffee Allee
Torenallee 22
040 – 780 50 77
robinhoodeindhoven.nl/caffee-allee

Restaurant Radio Royaal
Ketelhuisplein 10
040 – 780 09 71
radiatoroyal.be

Pastryclub
Ketelhuisplein 7-9
06 – 22 67 21 21
pastryclub.nl

Blue Collar Hotel
Klokgebouw 10
040 – 780 33 34
bluecollarhotel.nl

EVENEMENTEN

Dutch Design Week
(oktober)
Jaarlijks festival rond Dutch Design met tientallen ontwerpers, seminars, workshops en shows.
ddw.nl

Lichtkunstfestival Glow
(november)
Drukbezocht festival in de binnenstad en op Strijp-S met verlichte kunstwerken, gevelprojecties en 'glowwijn'.
gloweindhoven.nl

STRP-biënnale (maart)
Tweejaarlijks internationaal evenement in het Klokgebouw op het snijvlak van kunst en technologie met exposities, performances en seminars.
strp.nl

INFORMATIE

Meghan Ferrill en Ad Otten (2002)
Complex Strijp S/T/R. Impressies van een industrielandchap in Eindhoven. Met foto's van Norbert van Onna. Eindhoven: Archev. ISBN 90-803541-2-0.

strijp-s.nl
Overkoepelende website van verschillende voorzieningen op Strijp-S met de laatste ontwikkelingen op het terrein en een actuele evenementenagenda.

Pal naast Strijp-S ligt NS-station Beukelaan. Vanaf NS-station Eindhoven rijden lijnbussen 13, 18, 401 en 402 langs de Lichtfabriek naar Strijp-S. Fietsverhuur op NS-station Eindhoven.

Z2

VEGHEL

CHV NOORDKADE

THUISHAVEN VOOR KUNST EN KOKEN

Haven CHV
Noordkade, 1967

De silo's uit de jaren
zestig zijn beplakt
met nep-ramen

Bij de meeste herbestemmingen van oude fabrieken gaat het om lege gebouwen; de installaties zijn verhuisd, verkocht of verschrompt. Zo niet in Veghel. Wie de voormalige Coöperatieve Handels Vereniging binnenstapt, stapt een mengvoederfabriek in. Een stelsel van nieuwe loopbruggen gunt je op elk niveau en vanuit elke hoek een andere blik op de vele kranen, buizen en machines. De kunstenaars die in de hallen van de Malerij exposeren, moeten van goeden huize komen om de bewonderende oh's en ah's voor het industriële interieur te overstemmen.

VANUIT VEGHEL worden miljoenen Europeanen voorzien van voedsel. Het begon allemaal met pater Gerlacus van den Elsen, de 'boerenapostel'. Hij stond aan de wieg van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond, waarmee hij de keuterboeren bescherming wilde bieden tegen de tussenhandelaren die hen tegen elkaar uitspeelden. Voor de aankooporganisatie van de bond, de Coöperatieve Handels Vereniging (CHV), werd in 1915 langs het verbindingskanaal met de Zuid-Willemsvaart in Veghel een enorme silo gebouwd, naar een ontwerp van J.G. Wiebenga, de architect die als wegbereider van het Nieuwe Bouwen geldt. Het dorp was toen al een overslagpunt voor stukgoed, vanwege het Duits Lijntje, de spoorverbinding tussen Boxtel en Wesel. Deze werd geopend in 1878 als onderdeel van de snelle treinverbinding Londen-Berlijn-Sint-Petersburg. De Coöperatieve

ve Handels Vereniging groeide hard. Tot 1970 werd er telkens een nieuw gebouw aan het complex toegevoegd. Zo is er een interessant ensemble ontstaan.

BEHALVE DE CHV streken er in de afgelopen eeuw in Veghel meer producenten en distributeurs van voedsel neer. Zo staan pal naast het CHV-terrein de fabrieken van DMV, ooit begonnen als de coöperatieve melkfabriek De Meierij en later gefuseerd met FrieslandCampina. Jumbo Supermarkten is ook een naaste buur en even verderop staan de enorme silo's van Agri-firm. Dan zijn er nog veevoederfabriek De Heus, de Sligro Food Group, Mars Nederland, Maison van den Boer en Hutten Catering. Het rijke cluster aan bedrijven heeft Veghel een heuse *feed and food*-identiteit bezorgd die met de herontwikkeling van het CHV-terrein nog verder wordt versterkt.

Kunst in het
industriële
interieur van
de Malerij

ONTDEK HET NIEUWE LEVEN VAN INDUSTRIEMONUMENTEN

Oude fabrieken en scheepswerven spreken tot de verbeelding. In monumentale hallen werden ooit legendarische producten gemaakt en stonden machines te dreunen. Nu kun je naar een opwindend concert in een oude energiecentrale of een hapje gaan eten in een voormalig ketelhuis.

In deze gids beschrijven de auteurs het nieuwe leven van 25 industriële iconen in Nederland. Ze vertellen over het bewogen verleden en laten oud-werknemers en jonge creatieven aan het woord over hun band met deze locaties. Een verhaal over de opkomst en neergang van de Nederlandse industrie geeft extra achtergronden bij deze ontdekkingstocht langs het industrieel erfgoed van ons land. Met honderden unieke foto's en handige adressen van culturele attracties en bijzondere restaurants.

**'INSPIRERENDE
VERHALEN
OVER NIEUWE
INITIATIEVEN IN
OUDE FABRIEKEN'**